

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHAZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomató-utca 9. sz. ahova a
lap-szétküldésre vonatkozó fel-
adatok küldendők.

Megjelen minden hétfőn és szombaton másfél lapon.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

PONTOS ÉS
LEGJOBB

Ó R Á K

5 évi jótállás mellett! 5

= Egyházi szentedények =

urvacsora-kelyhek, keresztlő-kannák
medenczék és borkancsók

arany és ezüst ékszerek

evőeszközök, chinaezüst-disztárgyak

részletfizetésre is!

Javításokat és vidéki megrende-
lésekre különös gondot fordítok!

Pontos
kiszolgálás;
jutányos
árak!

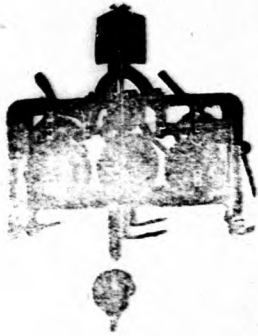
Arjegyzék 2000 képpel ingyen és bérmentve

POLGÁR KÁLMÁN

műorás és ékszerész BUDAPESTEN VII. Erzsébet-körut 29 sz

Az ev. ref. egyházak szállítója.

Toronyórák

palota-, varosházi-, gyári- és lak-
tanya berendezését a legelőnyöseb-
ben eszközli

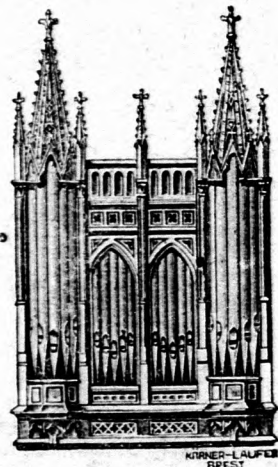
Mayer Károly utóda
Müller János
első magyar óragyár

= gőzerő berendezéssel =
Budapest, VII., Csömöri-u.
50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Felelős szerkesztő: Dr. Ferenczy Gyula.

Csak első
díjakkal
kitüntetve.

Alapított
1907-ben.

A pécsi
orazágos
kiállításon
állami
aranyérem-
mel kitün-
tetve.

Alapított
1897-ben.

Angster József és Fia

P é c s.

Orgona- és harmoniumgyár

A budapesti bazilika nagy orgonájának építője. Ajánlják
kitünő hang- és erős szerkezetű légnyomatu és elek-
tromos berendezésű

O r g o n á i k a t

a legjutányosabb árak mellett, művészi kivitelben. —
Raktáron kitünő hangu

HARMONIUMOK minden nagyságban.

Elektromos fújtató készülékek.

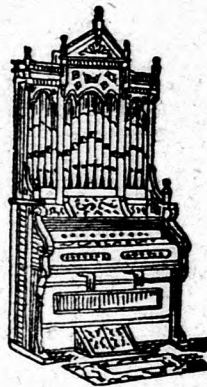
Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

Harmonium.

vásárlók ne mulasszák el, mielőtt **Har-**
moniumot vesznek

Reményi Mihály

a magyar királyi Zene Akadémia házi hang-
szer készítőjétől, legujabb **Harmonium**
árjegyzékét kérni, melyet ingyen és bér-
mentve küld **Reményi Harmonium**
osztálya. Budapest, Király-u. 58. szám.

Ezen választók a legjobb
iskolai és templomi haszná-
latra készült valódi

Aeol harmoniumok-

ban, melyeknek hangja tel-
jesen azonos az **Orgona**
hangjával.

Zongorák, Pianinók

a legolcsóbbtól a legfinomab-
big a legolcsóbb gyári ara-
kon.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és diszműves üzlete
DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s
kifogastalan munkát készít mindennemű könyvköte-
szeti, diszműcikkben és börmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* töme-
ges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

Anyakönyveket, tartós jó-kötésben.

Szent Bibliát és emléklapokat

különleges diszkötésben jubil-

leumokra.

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony
adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására táblákat, melyek a szószéken
vagy temetéseknél előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzása:
vászorra vagy papírra és ezeken kívül még számcs e
szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikke nézve azonnal szolgálok, —
számítások a különleges munkákhoz, — mint *Disztáblák, Emlék-*
lap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánatra izletes
stylushan, levéltári okmányiartók.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHAZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. ahova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
zólamlások küldendők.

Megjelen hetenként egyszer szombaton másfel 1909.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Mózes és a Krisztus.

Székfoglaló beszéd (Elő- és utó-imádsággal) írta és a debreceni reformátusok Nagytemplomában 1909 április 25-ik napján elmondotta: **Eröss Lajos** református püspök mint a debreceni református egyház egyik lelkipásztora.

Előljáró imádság.

Felséges Úr, változhatatlan Örökvaló, aki mindig ugyanaz vagy és sem lényedben, sem törvényeidben ellenmondást nem ismersz!

Lelkünk hozzád vágyik s benned nyugszik meg, ha éltünk folyását hirtelen megfordítod s bennünket útainkon megállítva, új ösvényeken új feladatokra hívsz, hogy tegyük, amit felőlünk elvégeztél s ne ingadozzunk azokban, amiket legbölcsebb akaratom szerint elébünk szabtal. Lelkünk hozzád vágyik s benned nyugszik meg, — mert te vagy az, ki e múltó világ változandóságai felett örökké megmaradsz s akaratomon kívül sorsunk irányításában más indokokra nem hallgatsz.

Feléd száll azért imádságunk most is, mi-dön ennek a gyülekezetnek ujonnan választott pásztorra erről a helyről a te törvényedet és a te igédet először prédikálja s a te nevedben köszönti a nyáját, melynek legeltetését reá bízad.

Uram! Miénk csak az akarat, de tiéd a hatalom. Óh jövel azért s erőddel lelkünket érintve, tedd fogamatossá a beszédet, melyben rólad és a te törvényedről és a te Fiad az Úr Jézus Krisztus evangéliomáról akarunk emlékezni. Ez az emlékezés hitünkben fakad; de hitünk is elcsügged és ingoványokra téved, ha a te Lelkeddel nem te vezérel.

Légy hát velünk ebben az órában is pásztorok-pásztor a világosságban, melynek for-rása te vagy, a mi lelkünket megfürösztve, en-

gedd, hogy igédet elménkkel felfogjuk, szívünkben átérezzük s életünkben meg is valósítsuk.

Tőled kérjük, tőled várjuk mindezt jó Atyánk; te pedig hallgass meg minket s teljessítsd a mi kérésünket kegyelmedből a mi hitünk fejedelme, — a Jézusért. Amen.

Text. Máté 5. 17.

„Ne gondoljátok, hogy jöttem a törvénynek és pró-fétáknak eltörlésekre. Nem jöttem, hogy eltöröljem, hanem inkább, hogy azt betöltsém.” És Róm. 10. 4. *„A törvény-nek pedig vége a Krisztus minden hívő embernek igaz-ságára.”*

Régi sorsa, mondhatnám gyarlóságából folyó veleszületett átká az fajunknak, hogy nagyjait félreérti s hamis ítéletet mond azok felett, akik felibe nőnek s a kitaposott útakról letérve, új célok felé új ösvényeken haladnak. Úgy szokott lenni, hogy a megszokás jogait sokszor csak bitorló emberi ész nem szívesen adja fel ezeket a jogokat s ha mégis új hangokat hall új igazságokról, azok a hangok benne rendesen disharmóniát váltanak ki s ha mereven ellenszegülni nem tud, szívesen s bizonyos következetességgel keresi a kapcsolatot az új és a régi között s ha nem találja, — eltéved s ítéletében hamis útra csap át. Ilyen volt a világ mindig; ilyenek vagyunk ma is s ha valakinek eszébe jutna a világtörténeti tragédiák hátterében mozgó titkos és nyilvános erőket mélyebben szemügyre venni, rájönne, hogy a legtöbb bajt ezen a világon nem a véletlen okozza, nem is a természet erői szülik, hanem a magunk értelmi gyengesége s az a sokféle lelki korlátolt-ság, mely képtelen a formák felett a lényegét meglátni s a tüneményekben az igazságot keresni.

Végzetünk, hogy tévedjünk, félreértsünk és félre-értessünk!

Csak természetes tehát, hogy ez a világ a Krisztust sem értette meg. *„Látta az ő dicsőségét, mint az Atya egyellenegy szülöttének dicsőségét”* (Ján. 1. 14.), de az a fény, mely ebből a dicsőségből előtört, szemeihez tülerős volt s azt hitte, hogy a Krisztussal a törvény ideje lejárt, kötelező ereje megszűnt s most egy új kor-szak kezdődik új erkölcsi elvekkel, talán lágyabbakkal és szelídebbekkel, mint a régiiek voltak, mikor a lelki-isméret a vétkeket visszakiáltotta s a bűnösnek félnie kel-

lett attól, ki az atyáknak álnokságait még a fiakban is meglátogatta.

És az Idvezítő ezzel a gyengeséggel leszámolt. Ott ül nyugodtan a hegy tetején . . . És „mikor az ő tanítványai hozzá menének, száját megnyitván, tanítja vala őket mondrán: ne gondoljátok, hogy jöttem a törvénynek és prófétáknak eltörlésekre. Nem jöttem, hogy eltörljem, hanem inkább, hogy azt betöltsem.“

Ai! Az a beszéd, amelyből én ezeket az igéket kivettem, mai nyelven szólva, Idvezítőnknek programmbeszéde volt. Békőszónője ahoz a hivatáshoz, mely reá várakozott.

És most én is programmot akarok előttemek mondani s azért állok itt, hogy számot adjak arról a tudományról, melyet majd erről a helyről hirdetni fogok. És ha most soraitokon végig tekintek, úgy tetszik nekem, mintha minden arca ugyanazt a kérdést látnám felírva: „Ki vagy? Miért jössz? Mit végeztél el magadban, hogy nekünk prédikálni fogsz?“

Én pedig nem akarom, hogy sokáig bizonytalanságba legyetek. A felvetett kérdésekre ez a feleletem:

Mint ember, testvéretek vagyok, aki, — Pál apostollal szólva, — „nem állítom, hogy a célt immár elértem volna, hanem igenis, hogy a felé futok“ (Filip. 3. 13—14.) De, mint tisztben állóról, — kérlek benneteket: „Ugy ítéljétek felőlem, mint a Krisztus szolgája felől és az Isten titkainak sáfára felől“ (I. Kor. 4. 1.). Mint ilyen jövök, hogy hirdessem nektek az Isten igéjét, a törvényt is, a prófétákat is és az evangéliomot is, mert hiszen mint Pál apostol mondja „a törvénynek vége a Krisztus minden hívő embernek igazságára.“

I.

Ai! Azt mondja Pál apostol a Korinthusbeliekhez írott I-ső levelében (I. Kor. 15. 56.), hogy „a halálnak jutánkja a bűn, a bűnnek pedig ereje a törvény.“ S ennek az értelme az, amit ugyancsak Pál apostol egy más helyen (Róm. 6. 23.) így magyaráz meg: „a bűnnek zsoltója a halál.“ A törvény pedig a bűn ellen lévén, aki a törvényt akarja, az az erkölcsöt is akarja. S éppen ez az erkölcs az, amit én nektek, mint az Isten titkainak sáfára erről a helyről a törvény és a próféták értelmében először is hirdetni akarok. Mert én sem azért jöttem, hogy a törvény és próféták eltörlését hirdessem, hanem inkább, hogy annak betöltését sürgessem.

Különbben a Krisztus eme programmjához a kulcsot az egykorú zsidóság akkori helyzete és felfogása adja meg. A palesztinai zsidóság ugyanis a római uralom alatt úgy vallási, mint erkölcsi és társadalmi műöltjában nagy változásokon ment át s a császárok korában főképp a hellén szellem nyomta rá a zsidó gondolkodásra a maga bélyegét. Ennek a szellemnek a hatása alatt aztán pártok és szekták keletkeztek a valaha egységes zsidóság kebelében s ezeknek a pártoknak és szektáknak a felfogása éppen a törvény és a próféták értékelésében egymástól messze elütött. A sadduceusok nem sokat adtak a prófétákra, a farizeusok a szerintők hiányos mózesi törvényekre; az essénusok meg egyikre sem, — hanem, mint Josephus rólok feljegyezte, (Ant. XV. 10. 4.) a Pithágorás-féle, tehát pogány jellegű filozófia ködös világában tévedeztek.

Ilyen körülmények közt egészen érthető, hogy mi-

dőn a Krisztus fellép és dicsősége fénysugaraival kezdi megvilágítani a figyelő ormokat, — a palesztinai zsidók, sőt kezdetben, magok a tanítványok is bizonyos érthető kíváncsisággal fordulnak a Názáretből terjedő világosság felé s egyelőre ugyan csak magok között, de később mind nagyobb-nagyobb körben kezdik feszegetni, hogy a Názáreti mellett mi lesz Mózesrel és az evangéliom mellett a törvénnyel? Észre lehet venni az Írásból, hogy a kettő közötti viszonytal eleinte magok a tanítványok sem voltak tisztában s az Isten országáról való tudományt sehogysem tudták beilleszteni az ótestamentomi hagyományok és törvények kereteibe. Ezek, mint amazok egy olyan világról és egy olyan vallásról álmodoztak, melyben valami új erkölcs lesz a társadalom alapja s amely sokkal megnyugtatóbb biztosítékot nyújt a boldogság után való emberi vágy kielégítésére, mint a minőt nyújtott a Sinai hegy fekete granitjába vésett istenige. Ebből kifolyólag aztán hajlandók voltak felelni azt is, hogy a Krisztus azért jött, hogy a régi világrendet felforgassa s a törvényt hatályon kívül helyezze.

Erre következik az Idvezítő felvilágosítása: „ne gondoljátok, hogy jöttem a törvénynek és prófétáknak eltörlésekre. Nem jöttem, hogy eltörljem, hanem inkább, hogy azt betöltsem.“ Mintha mondaná: „nem azért jöttem, hogy azt, ami jó, félre dobjam; hanem, hogy azt megtartsam és tovább fejlesszem; előttem a véggel Isten országának a megépítése; de ehhez éppen a dolgok régi theokratikus rendjére van szükségem; ezt a rendet maga a Teremtő szabta meg s az ő törvényei megmaradnak, örökkévalók, mint maga az a forrás, amelyből származtak. Az egek elmúlnak, birodalmak összedőlnek, minden megváltozhatik . . .

De az ő igéje örök, mert az Isten sohasem rombolja le a saját művét. És ha egykor minden sirba dől is, abban a nagy temetőben a romok felé állva, a Lélek akkor is erről a törvényről és annak nyomán fakadó erkölcsről fog bizonyosságot tenni.“

Ezért akarom én is nektek erről a helyről ezt az igét prédikálni.

Mert a világ kétezer esztendő óta sokat vénült ugyan, de a saját bölcseségének az emlékeiből aligha tudna a maga fejére még ma is koszorút fonni . . .

Tudom azonban, hogy lesznek sokan ebben a gyülekezetben, — közöttetek is, kik ezeket hallva kedvetlenül s talán csalódva térnek felettök napirendre. „Egy ember, — mondják majd, — ki elfelejtette azt, hogy a felvilágosodás és haladás napjait éljük! Régi dal, régi formában! Pedig a 20-ik század predikátorától más igazságokat várnánk!“

Én pedig elismerem, hogy azoknak, akik így szólanak, némi igazságok csakugyan van. Hiszen ezen a világon minden változásnak vettetett alá. Az idő nyara mindent megérlel; fejszéje mindent letarol; műhelyében minden átalakul s mi a pillanat árnyának gyors suhanása közben sokszor észre se vesszük, hogy új világ partjára érkezünk s körülöttünk minden megváltozott. Pedig csakugyan úgy van. Változnak az emberek, a körülmények, a gondolatok, a szokások, az intézmények; a régiak megavúlnak és elmúlnak és jönnek helyettök újak, — jobbak, célszerűebbek.

. . . Csak egy marad mindig ugyanaz; ki felől meg van írva, hogy „nem változik!“ (Malak. 3. 6.)

De ha Ő ilyen, — ilyeneknek kell lenniök azok-

nak a törvényeknek is, amelyeket erkölcsi életünk szabályozására rendelt.

És miért ne! Évezredek tünnek le, mióta a világ megépült s a tudomány tanúsága szerint e roppant idő alatt annak külső formája sokszor és sokféleképpen változott; de lényege ugyanaz ma is, ami volt s a benne elhelyezett erők nem lázadtak fel soha az ellen az előttünk gyakran rejtélyes törvényszerűség ellen, mely kezdetben elibök iratott. A vizek lefelefutnak ma is, mint akkor, mikor azok felett az Úrnak Lelke lebegett; a szabadon eső testek a nehézkedésnek föld fele vezető útját még mindig nem felejtették el s a villámok ma is csattogva keresik a föld középpontját; a fény gondolat — sebesen repül, sugarai megtörnek, szétszóródnak s fent a fellegekre szivárványt, itt alant a földön a rózsa-levele piros, az ibolya szírmára kék színt festenek; a virág illatozik, a tél viharzik, az emberi szív fájni tud, a tűz éget, a szél fú; nap, hold, csillagok mozognak; mélység mellett magasság, — az esőcseppben az oxigén és hidrogén-parányok súlya és aránya, a szervezetben a vegyvonzási tünetmények titkos sajátossága . . . minden . . . de minden ma is az, ma is úgy van, a mint azt egykor a világegyetem nagy építőmestere megalkotta. Mert a természeti világban fejlődés ugyan van, de divat nincs. S a ki ezeknek a véges valóságoknak tulajdonságait úgy határozta meg, nem lehetett következtelen magához az erkölcsi világban sem. A törvénynek érvényben kell maradnia, mert az idővel az emberi erények sem változtak meg, — de a bűnök sem! Aki egykor a gyermeket a szülők tiszteletére megtanította s a felnőtt emberhez így szólott: „ne ölj, ne lopj, a családi életben légy tiszta, ne hazudj s még csak ne is kívánd azt, a mi a másé“ — az mást ma sem kívánhat; mert sajnos, ma is vannak háládatlan gyermekek s az ember az ölére, lopásra, az erkölcselenségre, a hazudozásra és az irigységre ma is ép' oly hajlandó, mint akkor, mikor a barlangi medvével egy odúban lakott. Az örök bűnökkel szemben pedig örök törvényre van szükség; s ilyenek az ótestamentomi törvények és próféták.

Minos, Lykurg, Solon vagy a stóá csarnokainak a bölcsei legszebb elveiket is csak népeik számára s veszendő anyagra irták; de ezek a törvények be vannak vésve az emberi szív tábláira és minden népeknek, az egész világnak, minden időknek szólanak. Amazok elmúltak, feledésbe mentek; ezek pedig élnek, beszélnek, diktálnak ma is és az egyén, a család, a társadalom és az egész világ erkölcsi fejlődésének folyvást dagadó folyamatában örökké tetszetre jutnak s ezer formában bár, de mindig egy lényegben újra születnek!

Azért „mene, mene, tekel, ufarsin“! Vigyázz, ha ezen törvények serpenyőjében megmérettetel, valamiképpen hiányosnak ne találtassál!

II.

De hallottátok ai! hogy Pál apostol szerint „a törvénynek vége mégis a Krisztus minden hívő embernek igazságára.“ Tudom, hogy vannak sokan, akik ezt az apostoli mondást a törvény ellen fordítják. Pedig ez azt teszi csak, hogyha a törvényt a mi megigazulásunkban s annakutánna idvességünkben az isteni örök váltságvégzéssel összefüggésbe akarjuk hozni, akkor annak az ótestamentomi törvénynek és a prófétáknak bennün-

ket a Krisztushoz kell vezetni, mert meg vagyunk írva, hogy pusztán „a törvénynek cselekedetiből egy test is nem igazul meg Isten előtt“ (Róm. 3. 20.) „Isten egyedül a szenvedett és feltámadott Krisztusért lett kegyelmes a mi bűneinknek.“ Ezt mondja az Irás és a mi hitvallásunk a II-ik Helvéci hitvallás. (Helv. Conf. XV.) Megigazulásunk és idvességünk tehát nem a törvényből folyik, hanem a Krisztusban való igaz hitből, ingyen, kegyelemből a Krisztus váltságáért. (Róm. 3. 24.)

Ne gondoljátok azonban, hogy ezzel a törvény hatályát veszítette s a Krisztusban hívőre feleslegessé vált.

Nem! Abból a viszonyból, mely a Krisztusban hívő és az Isten között fennáll, az elmondottak szerint, nem lehet, de nem is szabad a törvényt száműzni; nem lehet és nem szabad valami új erkölcsi szabályokra gondolni abban a feltevésben, hogy azok szerint jussunk tökéletességre és idvességre. A törvény a Krisztushoz való viszonyunkban is marad törvénynek, mert ez az az örök norma, amely szerint a Szentlélek bennünk az Isten akaratát vezetni akarja. (Böhl E.)

De ha a Krisztusban hiszünk, akkor az ő evangéliomának a szellemében kell a törvényt betöltenünk; és viszont ha az ő evangéliomának a szellemében töltjük be a törvényt, csak akkor hiszünk. És ez nem paradoxon. Sőt annyira keresztyén felfogás, hogy e nélkül sem a Krisztus, sem Pál nem volna érthető. Mert ennek a kettőnek t. i. a hitnek és a törvénynek ez a belső viszonya az a kemény fundamentom, amelynek szegleteköve a Krisztus, akin kívül senki más fundamentomot nem vethet. (I. Kor. 3. 11.) S ezen a fundamentomon áll a váltságban újonnan teremtett világ minden érdeke, — örök idvessége.

A felett lehet vitatkozni, — s elegen voltak, akik meg is cselekedték, — hogy vajjon a hit származott-e az erkölcsből, vagy az erkölcsöt szüli a hit, de az bizonyos, hogy ahol legkevésbé gondolnak az emberek Istenre, ott a legrettenetesebbek a bűnök, — dacára minden törvénynek és a törvény minden bakójának.

Pedig sajátságos, hogy a világ akkor beszél leg-többet az erkölsről, mikor leghitlenebbek az emberek. Mintha a gazdag virágzást és gyümölcstermést hatványozott erőfeszítéssel akarnák biztosítani azon a fán, a melynek gyökerét rég elvagdalták! Így volt ez mindjárt a keresztyén időszámítás kezdetén a pogány római birodalomban, amikor minden bölcsész erkölcspredikátornak állott be s ezek között az erényről szebben senki sem tudott beszélni, mint a hitetlen Seneca . . . aki azonban arra is vállalkozott, hogy Nérót az anyagilkost a törvény külső formáival a tanács előtt teherre mossa. Így volt akkor is, mikor sok száz esztendővel később az ész ismét hadat izent a hitnek s az egyik országban (Németország) a Krisztust, a másikban (Franciaország) magát az Istent akarták, — mint mondani szokták, — detronizálni. Így volt sokszor . . . máshol is és így lesz mindannyiszor a jövőben is, ha az embereknek nem jut eszükbe, hogy a törvénynek vége a Krisztus s hogy azt a törvényt nem elég külsőleg, betűszerint cselekedni, hanem a Krisztus evangéliomának a szellemében belsőleg hittel kell betölteni.

Ez a szellem pedig isten- és emberszeretetet kíván. Olvassátok csak végig azt a beszédet, ahol Idvezítőnk a törvényt és a parancsolatokat magyarázza. Halljátok meg csak, amire az evangéliomi ifjút tanítja. (Máté 19. 16—19.) Ott, mint itt egy dologról szól; t. i. az

isten- és emberszeretetről, mint az örökélet feltételéről s erről mondja később a farizeusoknak, hogy „*e két parancsolatoktól függ az egész törvény és a próféták írása*” (Máté 22. 40.) S ettől függ, a törvénynek ilyen értelemben és szellemben való betöltésétől a világ idvessége és váltsága.

Szó sincs róla, aki Pál apostol leveleit csak úgy könnyedén olvassa, az előtt mindenestre fel fog tűnni az a határozott állásfoglalás, melynek látszólagos célja a törvény háttérbe szorítása. De ha lelkébe mélyebben pillantunk, rá fogunk jönni azonnal, hogy a törvényt ő is szentnek tartja (Róm. 7. 12.) s valahányszor annak hiábavalóságáról beszél, mindig csak külső, múló formájára s betűhöz tapadt farizeusi betöltésére gondol. Máskülönbön pedig tanítja, hogy „*amelyek régen megíratáltak, a mi tanúságunkra irattáltak meg*” (Róm. 15. 4.) és hogy a törvény csak arra való, hogy a Krisztushoz vezessen, akiben az szellemileg újjászületett és megerősödött. (Róm. 3. 31.)

Igy függ össze Pál a Krisztussal, az evangéliom a törvénnyel s az újtestamentom az őtestamentommal. Összefügg abban a hármóniában, melynek alaphangja az isten- és az emberszeretet parancsa, végső akkordja pedig a Krisztusban erkölcsileg megújult világ idvessége és váltsága.

És ennek a világnak csakugyan idvességre és váltságra van szüksége. Mert elesett az ember s azóta örökös ellenmodásban lévén Istenével, eszével, szívvel és az egész természettel, sokszor még az erénye is bűnre viszi s bűnének zsóldja a halál, melynek átka a halál csak a szeretetből fakadó isteni kegyelem s a Krisztus vére szabadítja meg.

De hogy így legyen, velünk született nyavajánkból ki kell gyógyulnunk. S nyavajánk éppen az, hogy ha a törvényt betöltjük is, nem a Krisztus szellemében töltjük be. Mi nem szeretjük sem az Istent, sem embertársainkat s ma inkább nem, mint valaha. Emiatt aztán szenved az egyén, szenved a család, bódogtalan a társadalom, beteg az egész világ, mert elfeledtünk arról, hogy a törvények mindaddig édeskeveset érnek, míg az emberekben nem a Krisztus él s így erkölcsi életöknek komoly tartalmat nem az a Lélek ad, mely a törvényben is az evangéliomot keresi.

* * *

Ime ai! ezekben adtam élő az én léendő munkálkodásom rövid programját. Ne gondoljátok hogy jöttem a törvénynek és prófétáknak eltörlésekre. Tőlök indulok ki, mert bennök és általok is az Isten Lelke szólt. (Zsid. 1. 1.) s vallom, hogy „*a teljes Írás Istentől ihletett*” (2. Tim. 30. 16.) De abban a törvényben és a prófétáknál is keresem „*az élet, Lelkének törvényét, mely megszabadít minket a bűnnek és a halálnak törvényétől*” (Róm. 8. 2.) Szóval: isten- és emberszeretetet predikálok nektek, tekintet nélkül fajra, nyelvre és vallásra. De ugyanazt kérem is és el is várom, mindazoktól, akikkel ebben az ő református városban együtt élek. A hitet és az abból folyó jó erkölcsöket hirdetem nektek a törvény alapján ugyan, de kapcsolatban azzal az evangéliommal, mely a kegyelem és válság útján örökéletre vezet. Programmom az egész biblia s azok az örök igazságok, melyeknek vége a Krisztus s az ő evangéliomában hirdetett istenországa.

Ne várjatok hát tőlem valami feltűnő divatos tu-

dományt; azt se gondoljátok, hogy a multat ok nélkül felforgatni akarnám. Hiszen az igazság mindig csak egy lehet s így az evangéliom predikátorainak illik egy bizonyos fokig és jó értelemben a divaton felül állani, konzervatívnak lenni, mindeneket megvizsgálni s ami jó, azt megtartani. Így érkeztem el aztán oda, hogy elmondhassam Pál apostollal: *Atyámfiai! „Nem végeztem el magamban egyebet tudni ti közöttetek, hanem a Jézus Krisztust, — azt pedig, aki megfeszítettet”* (I. Kor. 2. 2.)

Pál jól ismerte azt a gyülekezetet, amelyhez ezeket a szavakat intézte. Tudta jól, hogy abban a büszke városban lesznek sokan, akik tőle egyebet várnak. És ő nagy szavak, csengő-bongó szölamok helyett mégis megelégszik azzal, hogy a megfeszített Krisztus predikálására tesz ígéretet. Én is jól ismerem ezt a dicső múltú debreceni egyházat; láttam fényének ragyogását a letűnt századokban s sokszor csodáltam erejét a kísértések és csapások viharáiban. Tudom a nagyokat, kik előttem ezen a helyen állottak s hiszek azoknak a váradalmaknak a megvalósulásába, melyek ennek a gyülekezetnek jövő hivatásához kapcsolódnak. De mindezen ismeretem, mindezen tudásom és hitem csak arra vezet csak abban erősít meg engem, hogy életünk, jövőnk és minden sikerünk attól függ, ha vajjon képesek leszünk e ezen az úton haladni, anélkül, őseink haladtak s van-e bennünk akarat a Krisztusban hinni s hitünkben folyó erkölcsi életet élni? Ezért predikálok én nektek a törvényt és az evangéliomot.

Ai! A római katonákban is van egy a második századból fennmaradt freskót mutogatnak s mely azt a bibliai jelenetet ábrázolja, mikor a pusztában Mózes a kősziklát vesszejével megsújtja s az abból kibuggyanó víz körül merítő edényeivel egymás hátán telong a szomjuhozó sokaság. Mi is pusztában bolyongó és egy szebb hazát kereső vándorok vagyunk mindnyájan s mint az a lázongó, zúgolódó őtestamentomi zsidó nép a Sin kopár útvesztői között, mi is nem egyszer szomjuhozunk, el is tikkadunk s fellázadunk vándorútunk tömérdek baja, terhe és igája alatt. S ilyenkor mi vár reánk, mi a tenni való munkánk? Ai! „*Monda az Ur Mózesnek: „Ime én állok te előtted amott a Hóreb hegyen való kősziklára: és sújtsd meg a kősziklát és vizek jönnek ki abból, hogy a nép igyék”* (2. Móz. 17. 6.) Így áll mi előttünk a Krisztus az ő evangéliomában az élő víznek kútja felett, melyből aki iszik, soha örökké meg nem szomjazik. És ez a víz forr, pezseg s zúgva morajlik elő a próféták útján abban a mederben, melyet a mi idvességünk fejedelme készített. Ehez a vízhez akarlak benneteket elvezetni; jöjjetek . . . Itt örökélet vár reánk! Ámen.

Egyházi beszéd után elmondott imádság.

A te ígédet és törvényeidet s ezeknek változhatatlan voltát hirdettük Atyánk ebben az órában szentházad falai között s arról kívánunk szólni most is, midőn színed elől távozandók, megegyeszer hozzád fordulunk s gyermeki bizodalommal azért esedezünk, hogy aki éltünket eddig megáldottad, áldd meg következő napjainkat is, melyeket e földön még számlálunk

s örök végzeted szerint anyaszentegyházad há-
tárainak terjesztésére fordíthatunk.

Uram! Benned bízva jöttünk be a te há-
zadba s itt, hol közellétedet éreztük, jól esett
megtanulni azt, hogy kezeidben vagyunk min-
denestől fogva s úgy törvényeid, mint Fijadban
kijelentett szent ígéd hozzád vezet s akaratodon
való megnyúgvásra int.

Áldott légy azért törvényeidért, melyekben
az embert felmagasztaltad, áldott légy a hitért,
melyre anyaszentegyházad fundamentomát állí-
tottad s áldott légy mindazon evangéliomi aján-
dékokért, melyek bennünk meglegedést, igaz
vallásosságot, egyház- és hazaszeretetet és ére-
nyes életet szülnek s arra indítanak, hogy akár
a lelkiekben, akár a testiekben szükölködünk,
— sikert és előhaladást egyedül tőled várjunk.

Tőled várunk, tőled kérünk azért most is
kegyelmet megkezdett munkánkra; hozzád imád-
kozunk áldásért feltett szándékunkra. Hiszen te
akartad azt, hogy a te néped ezen a helyen a
Krisztus nevében gyülekezetet alkosson; te tar-
tottad és őrizted azt itt a századok viharában
te adtál ennek lelki, testi gazdagságot s te küld-
tél ide a multban értelemben bölcs, akaratban
erős, a kitartásban hű pásztorokat s midőn ezek
között egyet ismét magadhoz szólítottál, — te
vezetted ide annak helyére az új pásztorot, hogy
a visszamaradt palástot felvegye s a félbe ma-
radt munkát tovább folytassa

Óh Uram! ne engedd, hogy e nép remé-
nyében csalatkozzék. Hanem áldd meg a te szol-
gádat erővel, tehetséggel; áldd meg buzgóság-
gal s tudományodhoz hű kitartással. Add, hogy
hadd szólja, hadd hirdesse ő itt a te törvénye-
det és a te ígédet s mindazok, amik szájából
kijönnek, ezzel megegyezzenek.

És szenteld meg ezt a népet is, mely e
helyre telepedett. Tartsd meg ezt a hitben s sze-
retetben s vallásához való hű ragaszkodásában.
Virágozzék itt a hékeség, találjon szállást a
jólét, a meglegedés s ifjak és öregek, gazda-
gok és szegények, böldegok és böldegtalanok
egyedül szent tetszésedet kövessék. Őrizd az is-
kolákat, áldd meg a külső és belső előljárókat
s cselekedd, hogy a tisztviselők, kereskedők,
mesteremberek, és földművelők munkájok után a
hasznót megtalálják és azt okosan használják.

Uram! A te lelked lebeg a vizek és vilá-
gok felett s az éltető és romboló elemek törvé-
nyeidnek és akaratodnak engedelmeskednek. Óh
tekints alá hát kegyelmesen erre a városra, ha-
zánkra és a te anyaszentegyházadra s vigyáz-
zanak jóságos szemeid minden mi dolgainkra.

Gazdagság, bőség s termő idők üzzék el tőlünk
a komor gondokat és akik csapásokat szen-
vedtek, a te ígédben és törvényeidben találják
meg nyugalmodokat. Tőled várjuk, tőled kérjük
a betegek meggyógyítását is s hozzád könyör-
günk közelebről azon-rendbeli betegért, akikért
megkerestettünk, hogy érettök imádkozzunk.
Atyánk! A te törvényeidben határt szabtal a mi
földi életünknek és a te evangéliomodban azzal is
megbízattál, hogy a halál csak átvezető hidja
az örökéletnek. Óh! Ezzel a vigasztaló igazság-
gal keresd fel a mi betegeinket és ha úgy aka-
rod, gyógyítsd meg őket. Ha pedig az utolsó
mesgyéhez jutottak. — mutasd meg ott nekik
az ő hitöknek ígéd-földjét s csendes halál után
lelköket magadhoz fogadván, adj örök életet
nekik, — az egekben a Jézusért. Amen.

Református jellemnevelés.

Egy régi kép előtt történt valamelyik könyvtárban
hogyan meglepetten váratlanul megszólalt valaki:

— Lássá uram, ez az alak maga a magyar be-
csületesség, — a nemzeti erő és a gazdag egyszerűség
megtestesülése.

— Ugy van — feleltem rá. Magam is nagy gyö-
nyörűséggel szemléltem. Valami boldozító melegség
szállja meg lelkemet abban a tudatban, hogy ilyen ala-
kok még léteznek e hazában, hogy még nem veszték ki
végképpen, — noha ritkulnak.

A szóbanforgó kép egyik református őszöket ábrá-
zolta abból az időből, amikor a Biblia a hadi fel-
szerelésekkel együtt vándorolt; — a megszólaló uriem-
ber pedig egy katolikus polgártársunk volt, aki észre-
vételét akkor sem bánta meg, mikor később a kép tár-
gya felett részletesebb beszélgetésbe bocsátkoztunk.

Azóta sokszor eszembe jut ez a kis történet és elgondo-
lom, minő hatással lehettek korunkra az ilyen egyéniségek,
akiknek festett alakjaik is elegendők arra, hogy nemes
hevületet, nemzeti önbizalmat keltsenek az utódok fogé-
kony lelkében.

És elgondolkozom azon a csodálatos jelenségen,
hogy az idegen földről érkező Reformáció és különösen
a helvéciai református vallás mily bámulatos tökéletes-
séggel jelenik meg a magyar ember típusában. Talán
csak az Ázsiából hozott ideális magyar ősi hit lehetett
ennyire verévé Árpád népének, — de a nemesebb és
finomabb vonásokkal bővelkedő keresztyén hitet min-
denesetre a reformáció világossága és szabadsága töké-
letesítette olyanná, hogy a művelődő magyar léleknek
teljesen megfeleljen.

Az én areképbíró szomszédom önkénytelenül is
magvas és találó észrevételben jellemezte a magyar

református embert, aki egyszerűségében is gazdag a lelkiekben, mert a maga fejével világosan gondolkozó, — a babonától mentes, jó megfigyelő, kellő meggondoltsággal, de határozottan következtető, szókimondó, igazsága érzetében és ereje tudatában nyugodt és komoly alak. A beszéd és gondolkozás sallangjait épügy megveti, mint a cifrázkodó ruháit. Igen, ez a magyar becsületesség, a magyar erő igazi megtestesülése: a Kálvinista jellem . . .

A református jellem!

És elvonulnak lelkem előtt a hitvalló református papok alakjai, kezöket szívökre és kezöket a Bibliára helyezve. Ifju diákkorom emlékei közt is fénylik néhány ilyen alak. Hajh Révész Imre debreceni pap! Kiss Áron a bálványozott porcsalmi esperes, akit kora reggelen sokszor iskolámban találtam. Ünnepeken pedig a kúratorok mellett asztalánál ültek a tiszt és komoly egyháziak is. (Ott lehetett látni eura pastoralist!) Kis diákok, úgy tekintettünk fel e hatalmas emberekre, mint a református pap mintaképeire. — de mások és mindenki úgy tekintett rajok, mint az igazi református ember mintaképére. És megvettünk róla győződve, hogy a nagy magyar reformátorok és a hitvalló ősök ilyenek lehettek és boldogok voltunk, hogy mi az ő közelükbe lehetünk.

Ime épen tárgyammal vagyok.

Ez a református jellem hatása az ifjuságra, a kortársakra és az utókorra.

Hát Istennek meg vannak eio alakjaink is. Ritkának, de vannak. És én nem akarom öket megbotráncóztatni azzal, hogy rölük, élökröl beszéljek, de vegetelentül boldoggá tesz a tudat, hogy rajok gondolhatók és mikor az ifjuság előtt a református jellem mintaképeit felsorolom: a mai ifjuság is megtalálja a multak fénylő arcképeihez hasonló élö alakokat. Hiszem, hogy a mai református ifjuságban is él az a nemes vonzalom, az a hevület és az a törekvés: közel jutni a mintaképekhez.

Ezt a vonzalmat, ezt a hevületet, ezt a törekvést tekintem a református jellemnevelés alapjának. Elég jó, elég biztos alap, csak kellő buzgalommal kell rajta munkálkodni.

Ez ama szántóföld, melyben az elhintett jó mag száz magot fog teremni és a református jellem mintaképei nem fognak megfogyatkozni a jövőben, hanem többen lesznek.

Azonban már ime eljött a végső ideje, hogy a munkához hozzäkezdjünk.

Öntudatos és tervszerü munkára van szükségünk, hogy a siker biztos és kétségtelen legyen.

Az idök jelei arra mutatnak, hogy ha a református egyház gyorsan munkához nem fog: maholnap kapuit kezdi döngetni az ellentábor, mely kész haditerv szerint kezdi a titkos és nyílt ostromot.

Ha szükséges volna: még a költséges és nagy áldozattal járó befektetéstöl sem volna szabad irtóznunk, — de ilyenről nincsen szó.

Csak legalább a református jellemnevelés beható és tervszerü munkájához kell erősen hozzálátnunk.

Hogy miféle hathatós eszközöket és módokat kellene alkalmaznunk és mely használatban levöket kellene átalakítanunk, módosítanunk: ezek tárgyalásához nem lévén elegendö e kis közlemény, a mélyen tisztelt Szerkesztö úr kegyes engedelmével folytatólag szándékozom azokat fejtegetni.

Vaday József.

KÖZÉLETÜNK.

Egyháziakulás és református áldozatkészség.

— Egy közegetnek közleményeiböl. —

Majdnem azt kell hinnem, hogy manapság nálunk az ugynevezett boldogabb vidéken a jelen rövid soraim címei választott két tényező. az egyházalakulás, meg a kálvinista áldozatkészség alighanem kizárja egymást, vagy legalább is az utóbbi tényező megfoghatatlan módon idegenkedni kezd az előbbiöl, amely adatai körülménynek aztán mindenesetre csakis az egyházalakulás eszméje iszza meg a létet. Egészen magyarul szólva: egy csirajában levö református egyház a mai zürzavaros világban nagyon is keserves sorsnak nézne elébe, ha egyedül a református áldozatkészség megnyilvánulásaitól tenné függövé létezését.

Lehet hogy kissé „haza“ beszélek. De igazat beszélök. Söhajtozva kell tudomásul vennem olyan jelenségeket, melyeket mostanság módomban van közvetlenül is tapasztalni. Ideleln a Bácska nemzetiségi khaoszában nagy Zombor városában, beékelve sok ezer görög-keleti meg róm. kath. felekezetü, idegen érzésü ember közzé, elhatároztuk mi, egy-két száz reformátusok, hogy valami módon, apellálva hitsorsosainknak multból előnyösen ismert nagy áldozatkészségére, megépítjük ebben a Babelben az Istennek templomát. Hogy legyen fönn a kis tornyocska tetején egy fénylő betlehemi csillagunk, melynek ragyogása összetartsa kisszámú hiveinket a rengeteg áradatban s ne engedje eltévelyedni öket, kik biztos kalauz, megfelelő összetartó kapocs hiányában uttalan ösvényeken bolyonganának. Ha valahol széles e Magyarországon, úgy itt itt is van égetö szükség arra a betlehemi csillagra.

A szokásos formalitások elvégzése után, — engedélyt nyerve az országos gyűjtésre is, — kibocsátottuk esedező felhívásunkkat, öszinte, nyílt szavakkal tárva

elő óhajainkat, indokolva igazán önzetlen törekvéseinket. Elküldtük a gyűjtő iveket jóval többet ezernél. Hiszen oly nagy ez a hazaszerető, — istennek hála, — oly sokan vagyunk mi, reformátusok. Módot nyújtottunk mindenkinek az adakozásra, — aki teheti, hogy egy-két fillérjét nélkülözze.

Már egy év óta folyik a gyűjtés. A kibocsátott ivekből alig jött be száz és egynehány. A többit mélyseges hallgatás veszi körül, alighanem a papirkosarak rejtelmes csöndességében. S a beérkezett gyűjtések 50 százalékában is alig van egy mákszemnyi örömmünk. Gazdag és népes, az Istentől bőven megáldott egyházak potom egy-két fillérnyi könyöradománnyal szurkálták ki könyező szemünket. Olyan tekintélyes, hatalmas egyházak, mint Szentes, vagy Kiskunhalas, három-négy koronánál a világot sem voltak hajlandók többet áldozni a mi ügyünknek. De van még több ilyen gazdag református gyülekezet, mely még bármily csekély gyűjtéssel sem tartotta méltónak előmozdítani a zombori reformátusok sorsát. Nomina odiosa: egy földhöz ragadt szegény utkaparó, — okmányyszerűleg bárkinék bebizonyíthatom, — egymaga éppen annyit adott keservesen begyűjtött filléreiből, — mint egyik sok ezer lelket számláló Kálvinista egyházközség a tiszántúli egyházkerületben. A kinek vagyon füle a hallásra, az hallja meg.

Pedig — egyébként — a zombori egyház megalapításának kérdése szepen haladna előre. Az egyháztanács tagjai mind lelkes emberek; papok: Arany Gusztáv, a jeles egyházi szónok, paeséri lelkész éjtnapot egybe lesz a lezúgó fradózásban, elhal az ügyünkért. A jobb jövő reményében már elkészítettük s a felsőbb fórumok is jóváhagyták lelkészi és tanítói díjlevelemket; 1909 évi január 1-ével életbeléptetjük az Egyházi Törvények III. t. c. 13. §-ában megszabott új adókulesot. Már azon gondolkoztunk, hogy egy kis református iskolának adunk legelső sorban életet.

Csak az az áldozatkészség?! Magunk leszünk az okai, reformátusok, ha valamikor fel fog koppanni az állunk e szép magyar hazában!

(Zombor.)

Zsoldos Benő
egyházgondnok.

A vallástörténet, mint önálló tudományszak.

— Rövid áttekintés. —

A vallások történetének első nemzetközi kongresszusán Párizsban 1900-ban Reville I. teljes joggal mondhatta, hogy az a tudomány, melynek művelői ezúttal először gyűltek egybe, még a szó szoros értelmében fiatal tudomány. Nem, mintha a vallástörténet körébe

vágó kérdések művelése nem nyulna vissza ősrégi időkre, mert hisz a görög és római történet és földrajzirók is felölelték már az idevágó kérdéseket, hanem azért, mert néhány évtized előtt a vallástörténet vagy csak mint a történelemnek a politikai történet mellett aránylag jelentéktelen része, vagy pedig polemikus szempontokból műveltetett, nem pedig mint teljesen önálló tudomány.

A kis Hollandiáé az érdem, hogy a vallástörténetet a fentebb említett kettős szempont szűk köréből kiragadva, mint az emberi művelődés történetének legfontosabb részét, önálló tudománnyá tette. Ha önálló tudomány lehet az egyes művészetek története, melyek pedig csak az emberi szellem egyetlenség irányban megnyilatkozó tevékenységének kifolyásai, miért ne lehetne önálló tudomány a vallás történetének buvárlása, mikor a vallás az ember egész szellemi életét áthatja, s a szellemi élet fejlődésének éppen ezért legigazibb visszatükröződését mutatja.

Az 1876-iki holland főiskolai törvénynek köszönhető, hogy a vallástörténet mint önálló tudomány szak elismertetett. A törvényhozók a törvény meghozatalánál más szempontok irányították ugyan, de végeredményben intézkedések mégis a tudomány önállósítására vezetett. Hollandiában 1876-ig a református theologiai fakultások integráns részét képezték az állami egyetemeknek. Az a gondolat azonban, hogy az állam, mint felekezetenélküli, vagy az összes felekezetek lelkészképzésének kell hogy helyet adjon a maga egyetemén, vagy pedig a lelkészképzést ki kell rekeszteni az egyetemről, volt tulajdonképeni szülője az 1876-iki felsőbboktatási törvény idevonatkozó részének. Hollandia kormánya és országgyűlése a két alternatíva közül az utóbbi mellett döntött. A lelkészképzés nem állami feladat, hanem az egyes egyházak külön feladata. Ennek folyománya leti volna a theologiai szaknak az egyetemről való eltávolítása. Amde ez annyira ellentétben állott volna az egyes egyetemek alapításának szellemével s az egyetemek történelmi fejlődésével, más részt pedig a holland nép vallásosságával s a vallás megbecsülésével, hogy kormány és törvényhozás nem csinálhatott a theologiai szakok helyére tabula rasa-t. Eként nem maradt más választás, mint szekularizálni a theologiat s az egyetemeken fennálló theologiai szakot vallástudományi szakká alakítani át.

Ez meg is történt. Az 1876. év április 28-án kiadott törvény 42. §-a értelmében „a vallástudományi szak a következő tudományágak művelésére van hivatva:

- a) a vallástudomány encyklopédiája,
- b) az Istenről szóló tan története,
- c) a vallások története általában,
- d) a zsidó vallás története,
- e) a keresztyénség története,

* Actes du premier congrès international d'histoire des religions. Paris 1901. 165. l.

- f) a zsidó és ó keresztyén irodalomtörténet,
- g) az ó és új testamentom magyarázata,
- h) a keresztyén vallás tantételeinek története,
- i) vallás bölesészet,
- k) erkölestan.**

E szakok felsorolásából kettő tűnik ki. Először, hogy e szakok közül hiányzik a dogmatika, s hiányzanak a gyakorlati theologia tárgyai, másodsor, hogy a felsorolt szakok tárgyalásában a történelmi szempont az uralkodó, s bár a zsidó és keresztyén vallás történelme a maga különös fontosságánál fogva önálló szaknak tekintetik, végeredményében ez is beilleszkedik az egyetemes vallástörténet nagy körébe. A dogmatika és gyakorlati theologiai tudományok hiányát megokolta teszi az a tény, hogy ezek a tudományok állnak a felekezeti lelkészkepzés szolgálatában, az egyetemes vallástörténeti szempont érvényesítésénél pedig az a gondolat volt irányadó, hogy a vallás egyetemes jellegénél fogva az összes vallásalakok, s ezek történetének ismertetése epügy igényelheti a tudományos jelzöt, mint akár az emberi gondolkodás, akár az emberi művészet, feltalálások, általában az emberi művelődés történetének ismertetése.

A holland református egyház az 1876-iki törvény következtében előállott helyzetében úgy segít magán, hogy az egyetemi vallástudományi szakokkal kapcsolatban külön tanszékot tart fenn a dogmatika, s a gyakorlati tárgyak számára. A vallástudományi szak művelői pedig beilleszkedve a törvény által vont keretekbe, művelik azokat a tudományágakat, melyek egyéb országokban, s hazánkban is a theologia egyes részeit képezik.

A vallástörténet általában, melynek így a zsidó és keresztyén vallástörténet csak részeit, bár legfontosabb részeit képezik, eként lett Hollandiában, mint önálló tudományszak a törvényhozás, s az azóta eltelt negyedfél évtized munkája által szentesítve. Ezt megelőzőleg is látunk azonban törekvéseket, melyek, ha nem is a theologiai szak helyzetére vonatkozó ily lényeges módosítás inanguralását, de a vallástörténet önálló tudományá emelését céloztak. Genfben, 1873-ban egy külön tanszék állított fel a vallások történetének művelésére. 1894-ben e tanszék megszüntetett, de a theologiai szak kérésére már a következő évben újra felállított. A többi svájci egyetemeken, ha nem mindenütt önálló tanszéken adatik is elő a vallások története, de tényleg előadatik, s a hallgatók kötelezve vannak vizsgát is állani belőle.

Belgiumban, a brüsszeli szabad egyetemen 1884 óta áll fenn vallástörténeti tanszék, melynek előadásai: kötelezők mindazokra, kik bölesészeti tárgyakból tudori

* Lásd. Lamers, De wetenschap van den godsdienst Groningen 1900 I. K. 57.

címet akarnak nyerni, míg a társadalmi tudományok iskolájának növendékeire nézve ugyanez csak fakultatív.

Franciaországban Ferry Jules a francia közoktatásügy reformátora 1879-ben állította fel a College de France-ban a vallások történetének első tanszékét. Az állami intézkedés Franciaországban a társadalom részéről jelentékeny támogatásra talált. Egy dús gazdag lyoni polgár, Guimet Emil, 1879-ben Lyonban egy páratlanul álló intézetet létesített, a Vallások muzeumát, vagy amint az alapító nevéből nevezik Guimet-muzeumot, mely 1888-ban Párizsba került, s melyben minden a vallásra vagy vallástörténetre vonatkozó tárgy gondos elhelyezést talál, s melynek egy 30.000 kötetre tehető szakkönyvtára áll, a vallástörténet buvárlóinak rendelkezésére. E muzeum annalesei, épenugy mint a Párizsban 1880-ban megindult Vallástörténeti szemle (Revue de l'Histoire des Religions.) a vallástörténeti kutatások egész tárházát foglalják magukban.

Angolországban a vallástörténet, mint önálló tudományszak művelése az ott szokásos nyilvános felolvasások, (Hibbert, Gifford stb. előadások) útjain történik. Az érdeklődés, mely Angolországban és Északamerikában rendkívül nagy a vallások története iránt, kifejezésre jut abban a nagyszabású vállalatban is, melyet a mai vallástörténet tulajdonképeni atyja, Müller Miksa indított meg „Kelet szent könyvei“ címen (Sacred Books of the East.) s mely magában foglalja a hindük, a khinaiak, a parsik szent könyveinek az európai legelső kiadások által készített fordításait.

Németország az egyetemek klasszikus hazája, az újabb időben egyre nagyobb gondot fordít a vallástörténetre. Nem hiányoznak ugyan hangok, melyek a vallástörténetnek a theologiába való nagyobb bevitelét, s az egyetemes vallástörténeti szempontoknak a theologiában érvényesítését perhorreszkálják, de ezekkel a nyilatkozatokkal szemben egyre hangosabban hangzik fel az a vélemény, mely a vallástörténet művelésének a német egyetemeken is nagyobb szerepet kíván juttatni. Irodalmilag a missiói folyóiratokban, egy 1898-ban megindított vallástudományi archivumban és speciális szakmunkákban a németek is nagy buzgósággal művelik a vallástörténetet. Az egyetemi katedrákon azonban még mindig nem foglalta el azt a helyet, melyet nyugoti szomszédjainál már évtizedek óta elfoglalt.

Körülbelül ugyanaz a helyzet az északi országokban, melyekben szintén vannak ugyan buzgó művelői a fiatal tudományágnak, anélkül azonban, hogy egyetemi tanszékig juthatott volna. Dániában a koppenhágai egyetemen, Norvégiában, Svédországban, Finnországban az egyes egyetemeken részint magántanárok adják elő a vallástörténetet, részint a theologiában más tárggyal kapcsolatosan művelik azt.

Hazánkban, bár nem önálló tanszéken, protestáns theologiai akadémiáinkon a vallástörténet mindenütt

előadatik. A legujabb tanterv is felveszi a vallásbölcsezzettel kapcsolatban a theologusokra is kötelezett bölcsészeti tárgyak között. Kérdés tárgya lehetne ugyan, hogy nem volna-e helyesebb a vallástörténetet a theologiai tárgyak sorozatába állítani, annnyival is inkább, mert ugy a zsidó nép vallástörténetében, mint az öske-resztyenség történetében lépten-nyomon találkozunk irányzatokkal, melyek idegen népek vallásából (babyloni, perzsa, kanaáni, egyiptomi, görög, római vallásokból) indulnak ki, s melyek épen ezért elkerülhetetlenné teszik az ezen vallásalakkal való foglalkozást. De ez a kérdés a dolog lényegére nézve irrelevans, a fő az, hogy a vallástörténetet, mint önálló tudományt saját tantervünk is elismeri, s így reménységgel és bizakodással tekinthetünk e fiatal tudomány jövő nagyarányu fejlődésé elé.

Pápa.

Dr. Antal Géza.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Kongruatügy.** Beszámolunk azokról az okokról, a melyek a folyó félévi kongrua szétküldését késztették. Elsőben is az utalványozási jegyzékbe, mely a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumtól jött, több rendbeni tévedés észszott be, amennyiben a tagsági díj 1 százalékos emelkedéseért azoknak a lelkészeknek is kiataltatott a kárpótlás, a kik nem léptek be az országos lelkészi nyugdíjintézetbe és így a kik nem fizetik az 1 százalékos emelkedést s a kiket e miatt remuneratio nem illethet. Több lelkész szandékosan nem is nyugtázta a felemelt kongruat, sem az első félévre kiutalt pótléket. Egy mértékkel kellvén mérnünk a járandóságok kifizetése alkalmával, jelentős felterjesztése mellett utasítást kértünk felsőbb hatóságunktól, a honnan azt a meghagyást vettük, hogy a nyugdíjintézetbe be nem lépett lelkészek részere sem az első félévre eső külön nyugtázni kívánt pótlék, sem a második félévre eső járandóság felemelt része ki nem fizethető, a mi nagyon természetes is, mert kárpótlás nem illetheti azt, a kinek gyámintézeti tagsági díja nem emelkedett. Ekkor hozzá kellett látnunk s lehetőleg kiderítenünk azt, hogy kik azok, a kik ebbe a kategóriába esnek? Ezeket külön számba kellett vennünk, nyugtáikra a kifizethető s elszámolható megváltozott összeget feljegyeznünk. Ez a felvilágosítás szolgáljon magyarázatul azoknak a nt. lelkész

uraknak, a kikhez a nyugtázott összegnél kevesebb kongruat küldtünk s a pótléknyugtára sem fizettünk semmit. Ezeket vissza fogjuk küldeni. A nagyobb összegű nyugtákat a bélyegköltés megkiméltése céljából számadásunkhoz csatoljuk; a kételkedni szeretők megnyugtására megjegyezzvén, hogy számadásunkban nem elég a nyugtával igazolni a kifizetés megtörténtét, hanem postai feladóvevénnyel is bizonyítani kell azt s így ki van zárva annak a lehetősége, hogy a nyugtán kimutatott összeg szerint számoljunk, eltekintve a tisztességiől is. A második nehézségünket az országos gyám- és nyugdíjintézeti követelések ügye okozta; ugyanis az egyházmegeyi pénzkezezők nagy része beküldte a kimutatást arról, hogy mennyi vonandó le a kongruákból a tartozások fedezésére. Azonban a pénztárhoz több lelkész előre is tiltakozást küldött be az ellen, hogy a most felveendő kongruájából a november 1-én esedékes tartozás levonattassék. Ugyde a hátralék lefogását külön konventi rendelkezés korlátozza. (L. 1901 évi ápril havi jkönyv 2091 lap 8. §. utolsó mondata.) A tiltakozóknak is igazuk volt, de a hátralék levonása kérdésében is aggodalom támadt. Ismét főhatóságomtól kelieit utasítást kértünk, mert a helyzet annál zavarosabb volt, mivel több beküldött kimutatásban nem volt külön feltüntetve, hogy mi a hátralék és mi a folyó tartozás? Az egyházkerületi elnökség 3072-909 sz. a. július 16-án kelt leiratában ugy rendelkezett, hogy a november 1-én esedékes járulékok nem vonhatóak le, s a melyek kimutatásban nincs elkülönözötten kimutatva a hátralék összege: szintén figyelmen kívül hagyandó a kongrua kifizetésekor, tehát csupán a hátraléknak korrektül kimutatott tétel lesz levonható. Ennek következtében a levonható tartozásokat külön ki kellett válogatnunk, a folyósítható összeget megállapítanunk. Az egyházkerületi elnökség jul. 16-ig a távollétel miatt nem rendelkezhetett s hogy mennyire igyekeztünk a munkával: mutatja az, hogy július 17-én már közel 100 utalványlapot adtunk postára s július 22-én a beérkezett nyugták mind ki voltak fizetve. Sürgetés jött bőven; arra válaszolni időnk nem volt. Érdekes, hogy valamennyi sürgetés vételekor a sürgető pénze már el ment volt. Akadtak, akik pihent elméjüket gunyoros felszólalásokkal élesítették. Ezeket eltesszük megérdemelt járulékaul küzdelmes fáradozásunknak. Egyébként a nyugták kiállítása körül is sok zavar volt. Szokatlan számban kellett igazítás, pótlás vagy új nyugtairás végett vissza küldeni a vett nyugtákat. Azt hiszem, hogy

ma már a békételenkedés lecsilapodott mindenfele, még Bákán is. Debrecen, 1909 július 23. Rózsa Sándor e. ker. pénztárnok.

— **A Kálvin-ünnep külföldön.** A Kuyperista hollandok csak belsőleg ünnepelnek, de a többiek, különösen az angolok és az amerikaiak mindenütt felhasználják az alkalmat, hogy az Ur Jézus igaz szolgájának Kálvin Jánosnak alakját és jellemét meg elevenítsék és a lelkekbe zárják. Schweizről pedig nem is kell szólni, hiszen ez alkalommal éppen ők voltak a házigazdák. Még Németországban is ünnepelnek nemcsak a reformátusok, hanem a lutheranusok is. Legalább erre következtethetünk az Ev. Kirchenzeitung azon kijelentéséből, hogy a Kálvin-ünnep az Ev. Kirchenzeitungnak is az ünnepe lesz.

A Ref. Bund gyűlésének három napos programjában is többször szerepelt a Kálvinról való megemlékezés. Az egyes gyülekezetek is rendre leróvták a szeretet és hála adóját. Különösen szépen sikerült a frankfurti Kálvin-ünnep, mely a múlt hó 13-án a Göthe-téri francia református (hugenotta) és a Kornmarkti nagy német református templomokban folyt le. Az utóbbi helyen dr. Bauer egyháztanácsos református lelkész beszélt s az istenítisztelet többi szokásos részeinél (bibliaolvasás, ima, áldás) dr. Förster és Lic. Lucler segédkeztek. A nagy vegyes kar régi református egyházi énekeket adott elő s az orgonán Heyse, az egyház kitűnő orgonistája ragadta el a hallgatókat. Istenítisztelet után a gyülesterembe jöttek össze az egyházi képviselők, a lelkészi kar és a lutheranus egyházak lelkészei és küldöttei. Számosan jelentek meg a hugenotta gyülekezet preszbiteri termében is, melybe Luthernek és Kálvinnak fenyőgalyakkal és borostyánnal díszített szobrát állították fel ez alkalomra. A templomban itt is a vegyes kar énekelt, az orgonán Rehberg zenetanár és zeneszerző játszott, az ünnepi beszédben pedig Correvon francia református lelkész prédikált Kálvin kedvenc textusáról, a Bethlen Gábor jelmondatáról: „*Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk*“ és beszélt Kálvin személyiségéről, vallásosságáról, tudományáról és hatásáról. Este mind a két református egyház közös vallásos összejövetelt tartott a városi zenepalota termeiben. A gyűlést a két világi elnök dr. Glár titkos tanácsos és Neutwille bankár nyitották meg. Az emlékbeszédet Lic. Hadern-berni lelkész tartotta, ki megragadó ékesszólással Kálvin világtörténeti jelentőségéről beszélt. Minden alkalmon Kálvin alapra és Kálvin em-

lékre gyűjtöttek. Ilyen módon kellene nekünk is ünnepelnünk. Nem csak a gyülekezettel, hanem a gyülestermekben a preszbiterekkel és főleg a nagy közönséggel, a néppel együtt. Az adakozásról pedig egyik helyen sem volna szabad megfeledkezni. Miután pedig mindezekre nézve a mostani alkalommal nem gondoskodhattunk, a mi ünneplésünket az ezen évi reformációi emlékünnap alkalmával kell még egyszer megújítani, teljessé tenni és befejezni.

— **Az új népiskolai tanterv tervezésének nyomása befejeztetett és így annak szétküldése a napokban meg fog történni, úgy hogy a tanterv tervezetének bizonyos számú példányai augusztus elseje előtt néhány nappal meg fognak érkezni az esperes urakhoz.** Örömmel jeleljük ezt, mert így reményünk lehet, hogy a népiskolai tanterv ügye valahára dülőre jut és az őszi egyházkerületi gyűlés a végleges tantervet kiadhatja. Aránylag kevés a tanító egyesületek hozzá szólására az idő, de úgy vagyunk értesülve, hogy a hozzászólásra még a tavasz folyamán fel lévén hívva a tanítóegyesületek figyelmé, több tanítóegyesület felvette munkarendjébe a tanterv bírálatát. És ez a rendelkezésre álló két hónap alatt megtörténhetik. Óhajtandó is, hogy megtörténjen, mert az ügy halasztása a tanterv életbe léptetését egy évvel veti vissza, mivel az új tankönyvek előállítása is sok időt igényel. Addig pedig a tanterv teljes életbe léptetése lehetetlen. Várjuk a tanító egyesületek véleményét!

— **A debreceni református egyház bérpalotájának ügye.** A presbyterium többsége jun. 18-ki határozatával Balogh Kálmán budapesti mérnököt bizta meg az óriási, csaknem másfél millió koronát felemészítő palota építésével, szemben a szakértő bizottság csinosabb, jóval jobb hasznot ígérő s a helyet jobban kihasználó a mellett olcsóbbba kerülő tervet benyújtó építészek ajánlatával. Ugy értesülünk azonban, hogy e presbyteriumi határozatot erőteljes érvelésű indokolásban megfellebezték az egyházmegyéhez.

— **A magyarlapádi lelkészbeiktatás június 27-én folyt le s hogy különösen is megemlékezünk róla, az az oka, hogy az ifju lelkészt, Biró Lajost maga az erdélyi egyházkerület püspöke iktatta be s ez által szokallan fényt kölcsönöz a beiktatásnak. Ennek a kevés kálvinista népnek jutó szép kitüntetésnek emléke hisszük, hogy egész éltén kísérenni fogja s még sokszoro-**

sabb erővel kötelezi az ifju lelkészt az Ur vilá-gosságának hirdetésére — mint beköszöntőjének textusában mondja.

— **Keresztyén diákgyűlés.** A magyar keresztén diákmozgalom Sárospatakon tartotta meg évi rendes összejövetelét, amely egy hétig tartott. Képviselve volt Budapest, Kolozsvár, Pápa, Sopron, Sárospatak és Komárom diáksága. A gyűlés ifj. Viktor János budapesti református theologust utazó titkárrá, Pongrácz József dunántuli református püspöki titkárt pedig pénztárosná választotta, Elhatározták ezenkívül, hogy szeptemberben a diákság érdekeit szolgáló havi folyóiratot indítanak s a keresztyén diákok világszövetségének július 14—19-én tartandó oxfordi nagygyűlésére a magyar diákmozgalom képviselőjéül ifj. Viktor Jánost küldik ki.

— **Tanítógyűlés Végváron.** A békésbá-náti református egyházmegyei tanítóegyesület minden tekintetben sikerültnek mondható gyűlést tartott e hó 7-én a Temes-megyében fekvő tiszta magyar ajku és kálvinista lakosságú Végváron. A gyűlés tárgyai közül kiemelendők voltak a Czirbus Istvan széles ismeretkörre valló elnöki megnyitó beszéde, mely felölelte korunk mozgató eszméit a vallás s a haza szempontjából megvilá-gítva, Szeghalmi Gyula, Szabó Sándor makói és Lázár István füzesgyarmati tanítók értekezései. A népes és látogatott gyűlés után az egyhm. tani-tóegyesület tagjai családtagjaikkal, mintegy 90-en vonatra ültek és lerándultak az al-Dunára, Ada-kale szigetre, Orsovára, majd onnan másnap Herkulesfürdőre. A tanulságos és szórakoztató kirándulást a társaság a legkellemesebb hangu-latban tette meg, szemet-leketegyaránt gyönyör-ködtetve. Ugy a gyűlés, mint a kirándulás sikere első sorban Czirbus Istvánnak, a magyar kálvinista tanítóság eme kiváló, lelkes alakjának, aztán Zöld István végvári tanítónak, Végvár községé-nek és egyházanak tulajdonítható.

— **Meghívás a mezőhegyesi lelkészi állásra.** Mint értesülünk, az újonnan alakított, szép javadalmazású mezőhegyesi lelkészi állásra az egyházközség Szabó Béla igazfalvai lelkészt hívta meg.

— **Kálvin-ünnep Karcagon.** A karcagi református gyülekezetnek július hó 11-én — kettős Kálvin-ünnep volt, egyik a templom-ban, másik a református főgymnasium dísztermé-ben. Ugyanis, már előző este, július hó 10-én négyes harangszó jelezte a másnapi ünnepélyt, amikor is a templomban összegyűlt hívek előtt Madarász Imre lelkész tartott az ünnepély céljá-

nak megfelelő remek alkalmi beszédet Jób XXVII. r. 5. és 6. vben megirt emez igék alapján: „én miglen meghalok, az én tökéletességemből ma-gamat ki nem tagadom. Az én igazságomat a nyomoruságban is megtartom s el nem hagyom azt, az én lelkem soha el nem veti azt.“ Aztán közvetlenül az istentisztelet után az egész gyű-lekezet a főgymnasium dísztermébe vonult, hol a nemesen gondolkozó presbyterium által meg-festetett Kálvin-kép leleplezése, a következő egy-szerű program szerint történt: 1) a gyülekezet Balogh Imre organista kántor vezetése mel-lett felállva elénekelte a 37-ik dicséret 1-ső ver-sét. 2) Leülve ugyancsak az egész gyülekezet éne-kelte a XC-ik zsoltár 1-ső versét. Madarász Imre lelkész tartott általános érdeklődést keltő mély gondolatok láncolatából álló felolvasást. S végül 4) az ünneplő gyülekezet elénekelte az 1-ső di-cséret 7-ik versét.

— **Értesültünk,** hogy Lovassy István or-gonakészítő, mint cégünk megbízottja és utazója adja ki magát és cégünk nevében saját számlá-jára igyekszik munkát vállalni. Kötelességünknek tartjuk az érdekelt egyházakat értesíteni, hogy nevezett nálunk soha alkalmazva nem volt és egyáltalán nincs jogositva cégünk nevében bár-mily megrendelést felvenni. Ország Sándor és fia.

— **A budavári Mátyás** harangjait az országos építészeti tanács atszereini határozta újabb szer-kezetre, és ezen munkával baktai Egry Ferencz Buda-pest- es kisgejőei harangöntőt bizta meg. A jelenlegi szerkezettel a harangok a tornyot mintegy 6—8 centi-méter ingasba hozzák, úgy annyira, hogy harangozás közben a torony mellett felállított alványokon a javítási munkálatokat végezni nem lehetett és ez az építményre nézve is nagy veszedelmet jelentett. Most ez a vesze-delem teljesen el fog mulni, mivel a fenti cég által ké-szített legújabb szerelésnél a rázkódás teljesen ki van zárva.

Pályázat.

A kisujszállási református főgymnasium Igaz-gató tanácsa pályázatot hirdet az 1909—10 tan-évre egy helyettes tanári tanszékre.

Pályázhatnak a magyar-német vagy a né-met-latin nyelvekből képesített református vallású tanárok és tanárjelöltek. Fizetés évi 1600 korona a főgymnasium pénztárából, havi előleges rész-letekben. A kellően felszerelt kérvények alantírt igazgató tanácsi Elnökhöz t. évi augusztus 15-ig küldendők be.

Kisujszállás, 1909 július 16.

Nagy István
református lelkész, igazgatótanácsi elnök.

Pályázat.

A máramarosszigeti református egyház két segédlelkészi állomásra pályázatot hirdet. Egyik-egyik segédlelkésznek tiszteletdíja évi ezeröttszáz-ezeröttszáz korona leend, a melyért kötelesek a megválasztott egyének a számukra kijelölt iskolákban vallást tanítani s az egyházi s esperesi irodában a szükséges irodai munkákat teljesíteni s mindennemű egyházi functiókat ellátni. Bizonyítványokkal felszerelt pályázati kérvények f. évi augusztus 10-ig Szikszay Zoltán espereshez máramarosszigetre küldendők s az állások szeptember elsején vagy legkésőbb a szeptemberi lelkész-képességi vizsgálatok után elfoglalandók.

Mindkét félnek félévi felmondási jog fentartatik.

Pályázhatnak teljes képesítéssel rendelkező lelkész jelöltek, vagy első lelkészképzési vizsgát tettek, szükség esetén pályavégzettek is.

Máramarossziget. 1909 július 17.

Szikszay Zoltán
református lelkész esperes.

Pályázat.

A nagyszalontai református egyházmegyében levő magyarhomorogi lelkész állomásra.

Javadalma:

1. Kézpénz 48 korona.
2. Parbér-, földmunkáltatás-, örlésváltáság 875 korona 14 fillér.
3. Két öl kemény tűzifa beszállítva.
4. 28 h. szántó — 4 és fél h. kaszáló — 1 h. legelőilletőség haszonélvezete. Adóját az egyház fizeti.

5. Fizetéskiegészítés 110 korona 97 fillér.

6. Természetben lakás.

7. Szabályszerű stóla.

A pályázati kérvényeket lelkészi oklevéllel, s e pályázati hirdetés közzétele után kelt, esperesileg igazolt szolgálati bizonyítvánnyal felszerelve f. é. aug. hó 5-ik napjáig Balog Ambrus espereshez (Sarkad, Bihar-m.) küldhetik a pályázók.

Debrecen, 1909 július 8.

Eröss Lajos
püspök.

Pályázat

A panyolai református egyház ujonnan szervezett harmadik tanítói állására pályázat hirdettetik.

Fizetése: szép lakás és ezer korona, melyből 900 korona államsegély.

Kötelessége: a tankötelesek egyharmadát, az egyháztanács által kijelölt osztályokban tanítani (circa 50—70 tanítvány.)

Pályázhatnak férfi és nőtanítók. Ha férfi választatik meg, kötelessége még a lelkész és kántor helyettesítése is, a miért orgonázni tudók előnyben részesülnek; ha pedig nő választatik meg, kötelessége a női kézimunkatanítás is.

A megválasztott, a szatmári református egyházmegye tanítói gyámintézetnek jogos és kötelezett tagja leend.

Az állás szeptember 1-én elfoglalandó. Felszerelt kérvények augusztus 1-ig alólirotthoz küldendők.

Panyola, (Szatmár-m.) 1909 július 11.

Kovács Lajos
református lelkész.

Pályázat.

Az érkörtvélyesi református leánytanítói állomásra.

Javadalom: Az államtól 356 kor. Egyháztól 40 kor. 23 hold és 750 négyszögöl magyarhold szántóföld, négy házhely haszonbére, 20 köböl megrostált gabona. Tandíj: minden tanköteles után 2 véka tengeri és egy ölősibe és fejenként 1 korona. Szalmapénz 10 korona, és korpótlék, tisztességes 3 szobás lakás.

Kötelesség: A I—VI. oszt. növendékek és ismétlők tanítása. Konfirmándusok oktatása, kánonikus órák végzése. Akadályoztatás esetén lelkész helyettesítése. Pályázati határidő augusztus 1. Az állás szeptember 1-én elfoglalandó.

Érkörtvélyes, 1909 július 13.

Pataky Sándor
református lelkész.

Pályázat.

A tunyogi református kántortanítóságra.

Javadalom: a) tanítói 12 és fél hold szántóföld, melynek adóját az egyház fizeti; 17 és fél métermázsa buza, 100 kor. az egyház pénztárából 470 kor. államsegély 3 és fél öl kemény tűzifa beszállítva. Tandíj minden gyermek után 2 kor. Kántori: tisztességes lakás, 100 kor. az egyházpénztárából, stóla e. ker. szabály szerint összért. 1200 korona. Kötelesség: a III—VI. egyes osztályok vezetése e. ker. tanterv szerint.

Kántori teendők és kanonikus órák végzése. Akadályoztatás esetén lelkész helyettesítése. Pályázati határidő augusztus 1. Állás szeptember 1-én elfoglalandó.

Leövey Miklós
református lelkész.

Pályázat

A turkevei református egyház pályázatot hirdet egy tanítónői állásra.

I. Javadalom :

1. 480 korona az egyház pénztárából.
2. 520 korona állami fizetéskiegészítés.
3. 250 korona lakbér, összesen: 1250 ezerkétszázötven korona.

II. Köteleesség :

Az I—II-ik leányosztály tanterv szerinti tanítása. A 252/903 egyh. ker. végzés értelmében azonban bármikor, bármely osztály tanításával megbízható.

Pályázhatnak református vallásu okleveles tanítónők. Kellően felszerelt pályázati kérvények f. évi augusztus 1-éig alulirothoz küldendők.

Turkeve, 1909 július 14.

Szabó Sándor
református lelkész

Eladó bor.

350 hektó, saját termésű, tiszta kezelésű, fajbor — míg a készlet tart — kétszer lehuzva hektónként 35 koronaért kapható! 80 hektó ó bor, hektója 40 korona.

Pataky Sándor
református lelkész
Érkörtvélyes.

Löfkovits Arthur

— órás, ékszerész üzlete Debrecen, Piacz-u. —

Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok, kannák alkalmi ajándékok

nagy raktára.

A református egyházak szállítója.

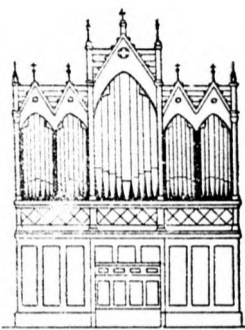
Orgonagyár.

villamos gépekkel berendezve

Rieger Ottó

Budapest, VII. Garay-u. 48.

császári- és királyi udvari szállító.

A bécsi és párisi kiállításon valamint a pécsi országos kiállításon kitüntetve.

Legolcsóbb árban és kedvező fizetési feltételek mellett szállít kiváló tiszta légnyomásu csőrendszerü (pnematikus) és villamos tartós, nemesbangu orgonákat.

Rieger orgonagyárai 36 évi fennállás óta 1500 orgonát szállítottak.

Tervezetek és rajzok díjmentesen.

Sesztina Lajos

vaskereskedése

DEBRECZEN, Piacz-utcza 23. sz.

Fegyvertöltény-hüvelyek :

Lefauchaux és Lancaster barna, szürke, zöld.

Hüvely dugasz, réz-gyutacs.

Revolver és Flaubert töltények. Olom-sörét.

Revolverek, Flaubert-fegyverek.

Szétküldés 5 kilós postacsomagokban.

Vaskályhák fa- és szénfűtésre.

Meidinger, Kräder és Friedlandi kályhák.

==== Főzőkonyhák. =====

Mig a készlet tart,

jó lelkiismerettel ajánlom badacsonyvidéki, saját termésű, kitűnő minőségű, 1908. évi fehér boraimat, hektoliterje, kölcsönhordókban 34 korona.

Ő borokkal és vörösborral is szolgálhatok.

Raksányi Károly,

ref. lelkész.

Balatonhenye.

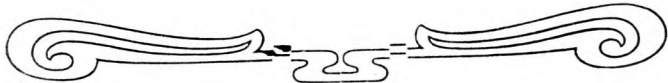
Eladó

saját termésű hegyi borom. Ára kétszer lehuzva, hordó nélkül (136 lit.) 80 korona; hordóval 12 koronával drágább.

HORVÁTH JÁNOS

református lelkész

T O K A J.

— Dr. Láng szanatóriumában felvételnek — elme- és ragályos bajok kivételével — bármely betegségben szenvedők. Napi ápolási díjak 6 koronától 12 koronáig. Külön szobák és közös kórtermek. Roentgenlaboratórium, elektromos gyógyeszközök, legmodernebbül felszerelt műtőterem. Az intézet bárki által, bármikor megtekinthető, tudakozódásokra az intézet tulajdonosa készséggel szolgál felvilágosítással. Cim: Dr. Láng szanatórium. Debrecen, Kossuth-utca 39 szám.

Debreceni Protestáns Lap

könyvnyomdája

elvállal mindennemű nyomdai munkát, u. m. Táblázatokat, Alapszabályokat, Könyveket, Műveket, Báli meghívókat, Névjegyeket, Röpiratokat, Adó könyvecskéket, Lapokat, Termény-, Pénz-, Magtárkezelési íveket, Lakodalmi kártyákat Stb.

Hajdumegyei Népbank

mint szövetkezet.

Debrecen, Piac-u. 69. sz.

Kölcsönöket ad: 1. Kezességre egy vagy több elfogadható kezes jótalása mellett, még azon esetben is, ha a kezesek nem szövetkezeti tagok. 2. Jelzálog kölcsönöket ingatlanokra való bekebelezés mellett. 3. Zálog kölcsönöket biztosítékul elfogadható értékekre. 4. Előleg kölcsönöket a fizetett összeg kilenc-tizedrész erejéig, kezesség nélkül.

Minden 100 korona kölcsön heti 50 filléjjel fizethető vissza, melyben a kamat is befoglaltatik, tehát külön kamatot nem kell fizetni.

A törzsbetétek 6 százalékot jövedelmeznek.

Kölcsönöket a hét bármely napján utólag fizetendő legolcsóbb kamat mellett folyósít. A törzsbetét befizetések a hét bármely köznapján a hivatalos órák alatt eszközölhetők.

Vidéki tagok befizetését megkönnyítjük az által, hogy a pénz beküldésére postatakarékpénztári befizetési lapokat díjtalanul adunk.

Az intézet tagjainak száma öt évi fennállás alatt 4500-ra emelkedett a kik 20260 törzsbetetre több mint **Egy millió** koronát fizettek be. A kihelyezett kötvény állományunk pedig ez idő szerint a 1.600.000 koronát meghaladja.

Dr. Ferenczy Gyula,
al-elnök

Dr. Brukner Ernő,
elnök.

Dr. Révi Nándor,
jogtanácsos.

ifj. Widder Sámuel,
ügyv. igazgató.

Káplán

mindkét lelkészképeségi vizsgát tett lelkészjelölt ki három évig külföldön tanult, kápláni állást keres. Ajánlatok a szerkesztőséghez intézendők.

Telefon 292.

Telefon 292.

Központi
drogueria
Debrecenben. Piac-utca (Városház-épület)

Gazdasági és gyártelepek részére előírás szerint berendezett mentőszekrények, kötszerek, desinficiálószeresek Creolin, Carbol, mindennemű állatgyógyászati cikkek és műszerek. Sertés és marha tápporok és Fluidek nagy raktára, ugyiszintén nagy választék mindenféle gummia rukban sérvköttőkben, valamint fényképezéshez szükséges vegyszerekben.

Telefon 292.

Telefon 292.

MÜHLE VILMOS

cs. és kir. udvari szállító

T E M E S V Á R.

Mag-, Növény-, Rózsa- és Fa-
Nagytenyészetek.

(Növelési terület 94 hold.) Világkivitel

A legjobb magvak. A legnemesebb
csemetefák. A legszebb diszfák,

== cserjék, rózsák, fenyők. ==

Kertészeti kézikönyv díletánsoknak.

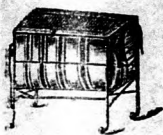
Dus főárjegyzék ingyen

Új papi diszegyenruha!

Az 1908. évi Október hó 5-én tartatott Orsz. Lelkészegyesületi gyűlés Budapesten elhatározta, hogy a lelkeszi kar részére a már ismertetett s időszerűsége folytán nélkülözhetetlen diszes egyenruhát ajánl ünnep alkalmakor való viselésre, hogy az egyházi méltóságot jobban kiemelje az egyforma külsőben rejlő erőt és az összetartozandóságot fokozza. Nemes Mihály történelmi festőművész az O. R. L. E. megbízása folytán tervezett ilyen diszes tógát, övvel; palástot kun-süveggel. Ezen tervet az Orle. elfo adta s tagjainak ajánlotta. Ezen diszes ruhákat **Szántó József** papi szabó első hmvásárhelyi diszmagyarruha készítő, szabó mester stilszerűen és a legjutányosabb árban készíti. Egyházkerületi és egyházme gyegyűlésekre elmegy saját költségén. Bemutatja ott a minta ruháit s a megrendelőknek mértéket vesz. Vagy mérték megküldése esetén is eltudja készíteni azt. Pontos kivitelért szavatol. Fenti ruhákat készíttetni óhajtó érdeklődőknek bővebb felvilágosítást ez ügyben képes árjegyzéket mértékvételi magyarázattal ingyen és bérmentve

Szántó József szabómester nyújt,
Hódmezővásárhelyről.

Nyomatott a Debr. Prot. Lap könyvnyomdájában.

TÓTH GYULA

Debrecen, Piac-utca 20.

Budweiszai és honi gyártmányu porcellán, valamint Meißner köpeny és öntött

vaskályhák.

Minden szerkezetü vas- és porcellánburkolatu konyhák. Multiplicator hőfejlesztő kályhabetétek, vadászfegyverek és felszerelések, revolverek, hüvelyek és töltények

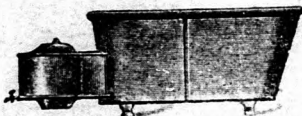
Lőporáruda.

Ujdonság!

Browning-rendszerű ismétlő fegyver 190. minta.

Szén- és fakosarak, melegvédők, fürdőkádak, vasbutorok, gyermekszékek és kocsik, mosdókészletek, fényezett konyhafelszerelések, gépmangorlók és faesarak, gummi átvonattal

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

baktai EGRY FERENCZ

Pozdeck és Thury utóda.

Kisgejőczőn

Ung megye

Alapítva 1793-ban.

Budapesten

VI. Lehel-u. 8/a.

Alapítva 1847-ben.

Harangöntőde.

Készíték Budapesti és kisgejőczi műhelyemben minden nagyságu és hangu harangokat a kívánt összhangban, a legnagyobb felelősség mellett. Felszerelve új modern forgatható vaskoronával, amelynek elmés szerkezetükkel fogva a tornyot megóvják a rázkódástól, és a harang tartósságát is beláthatlan időre biztosítják. Emellett könnyű járattuknál fogva egy ember által egyszerre több harang is húzható. Készíték vasharanglábakat, álló vagy felvő szerkezetben a legszebb és legjobb kivitelben.

Nagyobb harang öntetett általam Kisgejőczőn közel egy ezer darab, és budapesten 1650 drb. felszerelve Budapesten az európai híru Pozdech-féle vaskoronákkal és Kisgejőczőn a saját találmányu szabadalmazott koronákkal, amelyekért igen sok kitüntetést (külföldön is) és elismerő iratot kaptunk. Hajdu és Biharvár megyék területén a következő egyházak kaptak harangokat: u. m. Hajdúnás, Hajdudorog, Hajduböszörmény, Hajdúhadház, Hajdúszoboszló, Balmazújváros, Püspökladány, Nádudvar, Debrecen, Mikesapéteres Derecske, Bagamér, Báránd, N. Váradi, N. Szalonta, N. Bajom, N. Léta, N. Szántó, Berettyóújfalú, Erdősmező, Endréd, Ermitályfalva, Er. Halvan, Biharpüspöki, Kismarja, Mezőkeresztes, Csermő, Füzeggyarmat, Mezőgyán, Mezőkövesd, P. csaj, Gálos petri, Tiszavalk, Tiszalucz, Arjád, Erdőgyaros, Hosszupálvi, Biharhódmező, Feketebátor, Szakál, stb.

CLAYTON & SHUTTLEWORTH

Budapest, Váci-körút 68,

által a legjutányosabb árak mellett ajánlatnak.

Locomobil és gőzcséplőgépek,

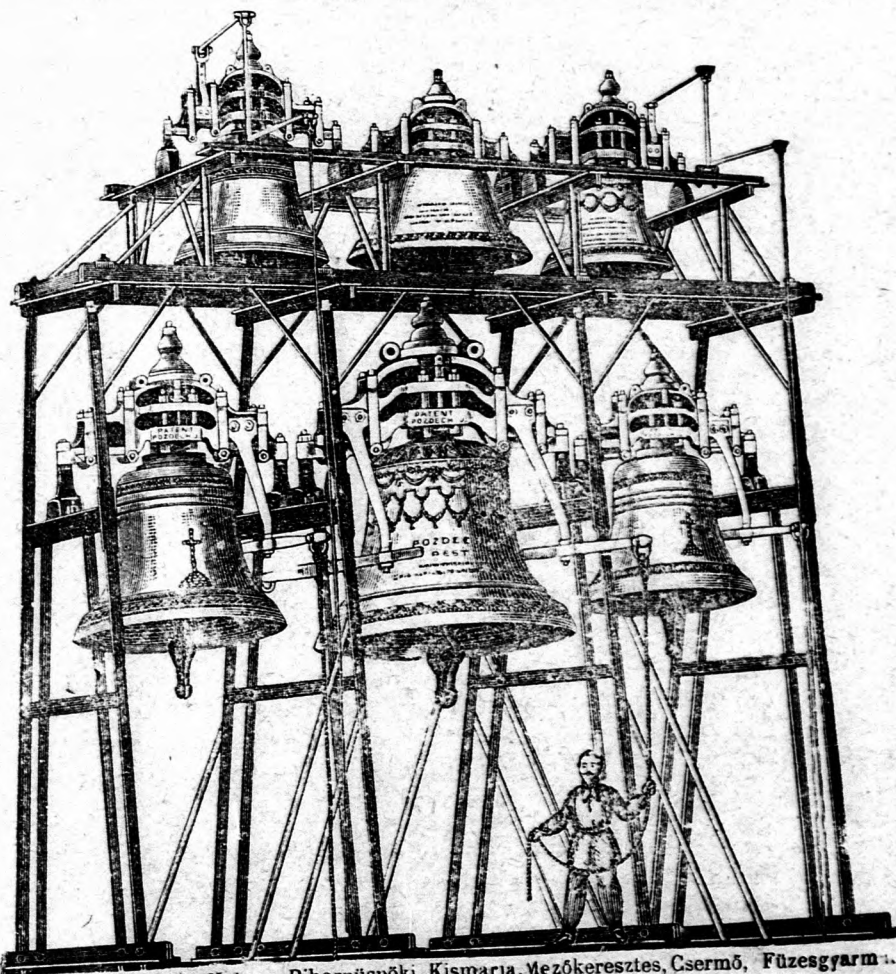
szalmakazalozók, járgány-cséplőgépek, lóhere-cséplők, tisztító-rosták, konkolyozók, kaszáló- és aratógépek, szénagyűjtők, boronák, sorvetőgépek, Planet jr. kapálók, szecsavágók, répvágók, kukoriczomorzsolók, darálók, őrlőmalomok, egyetemes acél-ekék, 2- és 3-vasu ekék és minden egyéb gazdasági gépek.

Képviselő és bizományi raktár

Laczka László

géplakatos mester Debrecen, II. Bethlen-utca 48. sz.

Endréd, Ermitályfalva, Er. Halvan, Biharpüspöki, Kismarja, Mezőkeresztes, Csermő, Füzeggyarmat, Mezőgyán, Mezőkövesd, P. csaj, Gálos petri, Tiszavalk, Tiszalucz, Arjád, Erdőgyaros, Hosszupálvi, Biharhódmező, Feketebátor, Szakál, stb.

Király balzsam Köszvény és csusz ellen.

☉ ☉ Legujabb gyógyszer. ☉ ☉

Ezen balzsam legujabb gyógyszer úgy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalmak ellen. **Király-balzsam** készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert úgy belsőleg, mint külsőleg kitűnő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgörcsnél csikarásnál, fejfájásnál azonnal hat s legjobb fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják **köszvény**nél **csuznál** továbbá meghüleséknél, fog és fejfájásnál pár perc alatt hat. Igen hasznos gyógyszer még szájvizhez cseppentve rossz lehellet szagtalanításra 1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6 kor. 5 fill. Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem használ mást csak a híres

Hajdusági pedrót!!

mely legjobb bajusznövesztő és ápoló szer az összes bajuszpedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos

Postán 3 dobozt 2 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K. 65 fillérért bérmentve utánvétellel küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany egyszaru“ gyógyszer-tára a hol mindnn bel- és külföldi gyógyszerkülönlegességek erdetti árakban szerezhetők be.

Alapított 1840.

Alapított 1840.

Hönig Frigyes

gőzüzemre berendezett harang és ereöntődéje, szivattyugár

ARAD, RÁKÓCZI-UTCA 11—28. SZÁM.

Ajánlja es. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben egy azon hang előállításánál 3—46% súly és ármegetakarítás éretik el. Kitűnő jó hang és tartóságaért több évi jótállás. Legkedvezőbb fizetési feltételek.

Forgatható és igen könnyen lódítható vas harang fölszerelések, melyekkel egy ember több harangot húzhat és tűzmentes vas-árványokkal. Régi harangoknak vas-szerelésre ala kitását, avagy azoknak csekély fölülfizetés mellett új harangokkal való fölszerelősét.

Képes árlapok és költségetések kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek.

1890-ben a legnagyobb állami eremmel itelüntetve.

ORGONA !!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

ÚJ ORGONÁKAT

készíték a legujabb pneumatikus csörend-szer szerint, golós-ládával. Biztos működéséért még a legnedvesebb templomban is kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyedségű játszás-móddal birnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is **precizen** azonnal megszólalnak.

Elválalok továbbá

régi orgonákat átalakítás, javítás és hangolás a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona készítő.

Orgona és Harmonium gyár

Gőzerő hajtás és saját villamos világítással berendezve.

Országh Sándor és Fia

es. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1885. évi országos kiállításon „nagy diszoklevéllel“ (első díj) és „Ferenc József lovagrenddel“, az 1904. évi veszprémi kiállításon „arany eremmel“ (első díj), az 1906. évi kassai kiállításon „diszoklevéllel“ (első díj) kitüntetve, azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés.

Ajánlják kitűnő hangú és szerkezetű, főleg a legujabb légnymatu (pneumatikai) orgonákat, melyek rendkívül könnyű játékmód és a változatok egyszerű kezelése mellett, az időjárás minden viszontagságának ellenállnak. Szolid munka és jutányos árak. Kisebb orgonáink készletben vannak. Eddig 700-nál több új orgona lett szállítva. Raktáron kitűnő hangú harmoniumok minden nagyságban. Harmiumok tetszésszerű rajz és változat összeállítással rendelésre készülnek.

Arjegyzék és részletes tervezet kívánatra díjmentesen küldetik.

Nyomatott a Debreceni Protestáns Lap könyvnyomdájában.